

U prošloj su godini u e-Matici evidentirana 183 darovita učenika. Procjenjuje se, međutim, da ih u našim školama ima oko devet tisuća. Kako se školuju, kako ih tretira sustav, kako se s vlastitim talentom nose oni sami, a kako njihovi roditelji...

PROKLETSTVO NADARENIH

Škola im je kao zatvor, drugi ih učenici izbjegavaju, nastavnici se na njih ljute, a školuje ih se po pravilniku iz 1991. godine

PIŠE: IVA PAHLIĆ

Usamo dva i pol mjeseca sestoš je samostalno savladao gradivo 7. i 8. razreda fizike, a onda se još plasirao na državno natjecanje iako njegovi vršnjaci još niti ne slušaju taj predmet. Jedno je to od pet državnih natjecanja na kojima je nastupio prošle školske godine. S dvije je godine čitala, s tri pisala, s četiri tečno pričala engleski jezik, a sad u petom razredu umire od dosade i dijagnosticirana joj je depresija.

Ovo nisu iskustva američkih genijalaca koji s 11 godina završavaju fakultete nego stvarnost hrvatskih genijalaca koje obrazovni sustav iz dana u dan uništava. Dok ostatak svijeta ulaze goleme sredstva u obrazovanje darovitih, kod nas je i dalje na snazi Pravilnik o osnovnoškolskom odgoju i obrazovanju darovitih učenika iz 1991. godine koji je potpisao tadašnji ministar prosvjete i kulture Vlatko Pavletić.

U listopadu 2022., doduše, Ministarstvo donosi Smjernice za rad s darovitom djecom i učenicima, no roditelji nam objašnjavaju kako se škole ne pridržavaju ni jedne preporuke iz dokumenta. Nalazi psihologa koji su ispitali tu djecu svjetski priznatim testovima za utvrđivanje inteligencije i potvrdili kako se radi o darovitim učenicima, najčešće završavaju u košu za smeće.

Razgovarali smo s roditeljima nadarenih čija borba s vjetrenjačama traje godinama, ali i s roditeljima darovite djece s teškoćama (tzv. 2E - twice exceptional). Zaključak: njihovoj je djeci u školi dosadno, nedovoljno izazovno, ne razvijaju potencijal i gube volju za učenjem zbog čestih ponavljanja gradiva koje su savladali par godina ranije.

Sve to završava problemima u ponašanju, učitelji djecu proglašavaju nepodnošljivom jer postavljaju puno pitanja, nestrpljivom jer žele odmah odgovor, nepristojnom jer ne mogu satima mirno sjediti i, na kraju, nezainteresiranom za gradivo što i jesu iz jednostavnog razloga - jer to već znaju.

- Ali tata, zašto inzistirate na individualiziranom kurikulumu kad učenica ionako ima izravan upis u srednju školu zbog rezultata s natjecanja? - upitala je pedagoginja jedne riječke škola oca učenice tijekom sastanka na kojem su prisustvovali ravnateljica i psihologinja.

Njegova kći državna je prvakinja iz informatike, sudjelovala je i na državnom natjecanju iz matematike, Logo olimpijadi kao i matematičkoj olimpijadi za kadete. Dobitnica je Oskara znanja koji država svake godine dodjeljuje za izniman uspjeh na državnim i međunarodnim natjecanjima, a uz sve to prvakinja je Hrvatske u atletici.

Škola nema tim za darovite, spomenut u smjernicama, koji bi trebao planirati, organizirati, identificirati, provoditi, pratiti i vrednovati sustavni rad s darovitim učenicima. Otac djevojčice

navodi kako je suradnja škole s roditeljima vrlo slaba te da kad se traži od škole da poštuje zakon, uglavnom slijedi napad na osobnoj razini.

Kad je iscrpio sve kanale komunikacije sa školom, obratio se Agenciji za odgoj i obrazovanje koja je provela nadzor. Nalaz dolazi na adresu škole, no ne mijenja se puno osim što se povećava animozitet prema djetetu i roditelju kod pojedinih djelatnika škole.

- Razmišljam po drugi put prebaciti dijete u drugu školu, iako provjereno znam da ni u okolnim školama nije bolje. Nakon svakog mog postupanja, strah me kako će škola reagirati prema djetetu - rekao je otac darovite djevojčice.

Čini se da taj strah nije neopravdan jer tijekom jedne prepiske dobiva odgovor savjetnice iz AZOO-a koja mu "skreće pažnju da će zbog njegovog načina postupanja najveći pritisak i nezadovoljstvo zasigurno završiti na plećima djeteta, za što vjeruje da ne želi on, škola niti ostale službe uključene u odgoj i obrazovanje".

Dvjestotinjak kilometara dalje školuje se daroviti 12-godišnjak koji je u prošloj školskoj godini sudjelovao na pet državnih natjecanja - dva iz informatike, na natjecanju iz tehničke kulture, matematike i fizike. Izvan škole sudjelovao je i na Logo olimpijadi, Juniorskoj informatičkoj olimpijadi te Matematičkoj olimpijadi za kadete. Njegov otac otkrio nam je kako je do došao do državne razine natjecanje iz fizike, iako taj predmet još ne uči u školi.

- Dalí smo mu knjigu i samostalno je savladao gradivo 7. i 8. razreda fizike - rekao je otac.

Da je njihov sin darovit, bilo je jasno od vrtićkih dana, a konačna potvrda stigla je lani kad je odradio testiranje koje je pokazalo da se nalazi u 99,9 centila. U prijevodu, njegov je rezultat bio bolji od 99,9 posto ispitanika koji su rješavali identičan test.

Otprilike istovremeno s potvrdom izašle su i famozne smjernice ministarstva, ali je ravnateljica sisačke osnovne škole roditeljima navodno odbrusila da ih škola nije dužna poštovati. Dječak ispituje rješava u 20 minuta pa ostatak sata zuji - dodatni zadatak ili radni listić učitelji mu nisu dužni dati.

Asinkroni razvoj

Jedini u školi koji je uložio dodatni trud u njegovo obrazovanje bio je profesor matematike koji je stupio u kontakt sa savjetnikom, izradio individualizirani kurikulum i uložio tjedno 3-4 školska sata svog vremena kako bi s nadarenim učenikom vježbao matematičke operacije.

Roditelji vjeruju kako za to nije bio dodatno novčano motiviran, iako su iz Ministarstva više puta napomenuli kako sredstva za nadarene učenike ima, ali ih je škola dužna zatražiti. Niti ova škola, kao ni prethodna, nema formirani tim za darovite. Dodatni problem koji se pojavljuje je taj što nemaju sve škole psihologa koji je neophodan kako bi se tim uopće sastavio.

- Ne možemo se pored sve djece posvetiti samo vašem - rečenica je koju je svaki roditelj nadarenog djeteta čuo barem jednom u životu, no ova je škola otišla korak dalje pa je čak pokušala uče-

nika demotivirati od toga da sudjeluje u natjecanjima.

S početnim problemima oko prijave na natjecanje, do toga da mu je bio uskraćen neophodan pribor za pripremu. Nakon što je učenik prošao na višu razinu natjecanja, mentorica mu nije čestitala niti ga pozdravila zbog čega roditelji nisu htjeli da s njom putuju na višednevno državno natjecanje.

"Naporni, teški, nesuradljivi roditelji koji se miješaju u rad odgojno-obrazovne ustanove", etiketa je koju nose roditelji s kojima smo razgovarali. Svi redom imaju djecu odličake, izvrsne u pojedinim područjima, a opet im je škola najgora noćna mora. Neopćajna okolina, suzbijanje radoznalosti i kreativnosti, zatvor u kojem moraju boraviti pet dana u tjednu samo su neki od opisa osnovnih škola koje im djeca pohađaju.

Posljedice takvog školovanja na vlastitoj je koži osjetila treća učenica - ovaj put u Zagrebu. Djevojčica koja je s dvije godine čitala, s tri pisala i računala, s četiri pričala na tečnom engleskom jeziku, sad kreće u šesti razred s dijagnozom depresije. Još u vrtiću su joj ustanovljene visoke kognitivne sposobnosti, a kad je kretala u prvi razred, procijenjeno je da bi se bez problema mogla uklopiti u treći.

Wechslerovim testom inteligencije, najčešće upotrebljivanim za djecu, ustanovljeno je kako je djevojčica verbalno i neverbalno visoko darovita. Test je pokazao kako 11-godišnjakinja

spada u 99 centila, no emotivno je ispod svoje dobi.

- Ljudima je neshvatljivo da može biti toliko inteligentna, a ne razumjeti neke osnovne stvari. To je zapravo tipično za nadarene učenike i asinkroni razvoj djeteta koje je intelektualno na razini 18-godišnjaka, a emotivno 6-godišnjaka - kaže otac nadarene učenice.

Suvišna pitanja

Problemi poput pada raspoloženja i pokazivanje nezadovoljstva pogoršali su se dolaskom u treći razred. Otac djevojčice navodi kako je učiteljicu razredne nastave živcirala zbog brojnih pitanja koja je postavljala i tako ometala njenu nastavu. Njenoj darovitosti niti posvećena ni sekunda pažnje, a nalaze i preporuke psihologa škola je pospremila u ladicu.

Perfekcionizam kojem su skloni darovita djeca bio je praćen kognitivnim distorzijama. Učenica je bila uvjerena da ako nije savršeno, nije ni vrijedno, primjericice, odlična ocjena iz ispita nije joj ništa značila ako svi zadaci nisu bili riješeni točno. Darovitost za jezike i informatiku roditelji su njegovali u izvanškolskim aktivnostima jer u školi nije bilo sluha čak niti za njene osnovne potrebe.

- Uskraćivano joj je da sjedi s drugim učenicima jer ih ometa pitanjima, često je ušutkavana te su je zbog odnosa učiteljice prema njoj ostali učenici počeli izbjegavati. Prolazi s prosjekom 5.0 bez imalo problema, no vuče sa sobom loše vladanje - požalio

se otac djevojčice.

Prema njegovu mišljenju, glavni problemi rada s darovitim su needuciranost i inertan sustav koji samo čeka da takvi učenici završe osnovnu školu i postanu tuđa briga. Zatražili su nadzor AZOO-a, ustanovljeno je da u školi ne dobiva sve što joj je potrebno, no promijenilo se nije apsolutno ništa.

Čim je dobila dijagnozu, priča se promijenila. Sad se na nju više ne gleda kao na darovitu učenicu, nego su u fokusu sustava isključivo njene poteškoće.

Istu sudbinu dijeli i učenik petog razreda jedne zagrebačke škole. Zbog dijagnoze Aspergerova sindroma (poremećaj iz spektra autizma), dodijeljen mu je pomoćnik u nastavi koji nije educiran za rad s njime. S obzirom na to da se radi o darovitom učeniku s poteškoćama, školske zadatke i gradivo ne predstavljaju mu problem.

- Odličan je učenik s komunikacijskim problemima. Na njega se gleda kao na dijete s teškoćama pa mu recimo dopuštaju da ispit piše par minuta dulje od ostalih. To mu apsolutno ništa ne znači jer najčešće završi među prvima, nema problema sa savladavanjem školskih zadataka - objašnjava majka učenika.

Tipični problemi s kojima se susreću svi oni s Aspergerovim sindromom su poteškoće u komunikaciji, socijalnoj interakciji, stereotipnim ponavljajućim

.....
nastavak na sljedećoj stranici →

Učitelji djecu proglašavaju nepodnošljivom jer postavljaju puno pitanja, nestrpljivom jer žele odmah odgovor, nepristojnom jer ne mogu satima mirno sjediti i, na kraju, nezainteresiranom za gradivo, što i jesu iz jednostavnog razloga - jer to već znaju

Djevojčica koja je s dvije godine čitala, s tri pisala i računala, a s četiri pričala na tečnom engleskom jeziku sad kreće u šesti razred s dijagnozom depresije. Još u vrtiću su joj ustanovljene visoke kognitivne sposobnosti, a kad je kretala u prvi razred, procijenjeno je da bi se bez problema mogla uklopiti u treći

→ nastavak s prethodne stranice

ponašanjem i ograničenim interesima. Kod ovog učenika dodatno se ističu i problemi s perfekcionizmom, a kako bi mu točno mogla pomoći koja minuta više koju dobije za pisanja ispita, to nikome od obitelji nije jasno.

Majka navodi da su je tijekom školske godine obavijestili kako njezin sin po cijele dane seče po školi. Nije joj bilo jasno kako uspijeva imati odlične ocjene i izbjivati s nastave da bi ustanovili da se većina nastave svodi na ponavljanje gradiva koje je njemu jednostavno dosadno.

Smjernice iz 2022. jasno pišu o teškoćama s kojima se daroviti mogu susresti u socioemocionalnom području. Od toga da socijalni i emocionalni razvoj darovitih često nije usklađen s intelektualnim do unutarnjih sukoba koji se javljaju unutar darovitog djeteta. Negativna slika o sebi, manjak samopouzdanja, izoliranost zbog različitosti ili pak problemi u ponašanju kao reakcija i na najmanji neuspjeh jasno su opisani u smjernicama.

Iznimka iz Istre

Nadalje stoji kako dijete koje je nezadovoljno i nesretno neće obrazovno napredovati jer gubi volju i motivaciju, teže se koncentrira i uči. Nadarene s poteškoćama, objašnjava nam majka takvog učenika, sustavni ne pokušava identificirati, a još mu je manje spreman pružiti prikladnu odgojno-obrazovnu podršku.

- U većini škola ne poštuje se zakonski okvir koji uključuje Pravilnik o odgoju i obrazovanju darovitih, Smjernice za rad s darovitim djecom i učenicima, Zakon o odgoju i obrazovanju djece uz pripadajuće Državne pedagoške standarde, a na kraju niti Konvenciju o pravima djeteta - zaključuje sugovornica.

Škole za učenike ne izrađuju individualizirane kurikulume, ne prepoznaje se heterogenost skupine darovitih učenika te nisu upoznati sa suvremenim pedagoškim pristupima prema darovitoj djeci, što na kraju rezultira neprijateljskim odnosom između roditelja i škole. Posljedično, djeca razvijaju teškoće poput ponašajnih problema, depresije ili izostanka motivacije.

Osnovna škola Jurja Dobrile u Rovinju u prošloj je godini osnovala tim za darovite učenike u koji je primljeno 20-ak učenika darovitih u znanju, najčešće županijski i državni prvaci, oko 60 učenika koji nat-

prosječnim rezultatima pokazuju potencijal na području darovitosti, uključujući i učenike nadarene u područjima sporta i umjetnosti.

Voditeljica tima za darovite Ivana Ivanić objasnila je kako se selekcija učenika može odraditi na dva načina. Prilikom upisa u školu na temelju dokumentacije i mišljenja predškolske ustanove ili tijekom školovanja na temelju testiranja, ustupljene identifikacije sa strane roditelja, preporuke učitelja ili u suradnji sa školskom psihologinjom.

- Daroviti učenici su prema Pravilniku učenici s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama, kao i učenici s teškoćama te traže prilagodbu nastavnog procesa, odnosno metoda u nastavnim sadržajima - rekla je Ivanić.

Stručni tim kojem je cilj sustavno praćenje i poticanje darovitih učenika čine ravnatelj, školska pedagoginja, dvije učiteljice razredne nastave i jedan učitelj predmetne nastave, a nastao je u suradnji s Vijećem roditelja škole.

Manjak mentora

Voditeljica tima kaže kako je najizazovnije bila organizacija dodatnih edukacija članova tima koje su se odvijale vikendima i izvan redovne nastave. Prema njenom mišljenju, ono što stoji na putu većini škola da osnuju svoje timove su dodatne financije, osobno slobodno vrijeme zaposlenika škole, visoka motivacija za rad s darovitim učenicima te spremnost na daljnje edukacije.

Osim navedenog, ključnim problemom smatra nedostatak mentora i djelatnika pedagoško stručnog tima, posebno školskih psihologa. S druge strane, glavnom prednosti osnivanja tima smatra mogućnost darovitih učenika da ostvare svoj puni potencijal.

Iz Fuchsovog ministarstva poručuju kako je izrada Pravilnika o odgoju i obrazovanju darovite djece i učenika u završnoj fazi te se očekuje njegovo upućivanje na javno savjetovanje do rujna ove godine, a nakon toga i njegovo donošenje.

Iako, kako navode, Smjernice za rad s darovitim djecom i učenicima proizlaze iz Nacionalnoga okvirnog kurikuluma za predškolski odgoj i obrazovanje te opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje te su sadržajno sukladne Zakonu o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi, one nisu obvezujući nego savjetodavni dokument.

Jedna je to od stvari koje roditelje nadarene djece posebno smeta jer ih škole često ignoriraju uz argument kako ono što stoji u smjernicama ne stoji i u zakonu.

U prošloj su godini u e-Matici, zajedničkom elektroničkom upisniku ustanova, evidentirana 183 darovita učenika, a njihovu evidenciju vode same odgojno-obrazovne ustanove. Prema Državnom zavodu za statistiku, prošle su godine osnovnu školu pohađala 304.942 učenika, od kojih bi prema istraživanjima tri posto trebalo biti iznimno darovito. To bi značilo da nije identificirano oko devet tisuća iznimno darovitih i tridesetak tisuća darovitih na raznim područjima.

- Svaka škola koja ima darovitog učenika trebala bi imati i tim koji je podrška učeniku - stoji u odgovoru Ministarstva znanosti, obrazovanja i mladih koje također navodi kako zaprimaju jako malo pritužbi roditelja vezanih uz obrazovanje darovitih učenika. □

KAKO PREPOZNATI DAROVITOST

Mit je da će se darovita djeca u školi i životu lako snaći

Dr. sc. Vesna Ivasović, psihologinja koja je sudjelovala u pisanju smjernica, objašnjava kako se daroviti učenici identificiraju tzv. višekriterijskim pristupom. Prvi korak je uočavanje darovitosti koje u vrtiću i školi provode odgojitelji, učitelji, roditelji, učenici i vršnjaci. Postoje upitnici za procjenu darovitosti, no utvrđivanje darovitosti provodi psiholog standardiziranim testovima inteligencije.

Postoje testovi inteligencije koji mjere neverbalnu inteligenciju (najčešće logičko mišljenje), verbalnu inteligenciju ili druge specifične sposobnosti te složeni testovi inteligencije koji mjere različite vrste inteligencije i kognitivne vještine, a odlični su za utvrđivanje jakih strana i eventualnih slabosti tj. teškoća. Također postoje i testovi kreativnosti.

Učitelji znaju pogriješiti u procjeni pa darovitim proglasiti dijete natprosječnih intelektualnih sposobnosti.

- Bistra djeca često se učiteljima čine kao darovita. To su djeca koja mirno sjede, dižu ruku, čekaju da ih se prozove, odgovorni su i vrlo marljivi, znaju odgovore na pitanja i ne ometaju nastavu. Naprotiv, darovita djeca su često zahtjevna, upadaju u riječ, svojeglavi su, ne poštuju autoritet, dosadno im je jer su gradivo ranije usvojili pa ne prate nastavu ili ometaju rad, stalno postavljaju pitanja, suprotstavljaju se i

govore otvoreno svoje mišljenje - kaže

psihologinja.

U školi se najčešće traži reproduktivno znanje, a darovitost nije moguće prepoznati iz učenja napamet. Tek ako učenik povezuje, stvara svoje zaključke, kritički misli, ima dublja i šira znanja, propituje zaključke ili analizira moguće je otkriti darovitost.

Neki daroviti učenici imaju otežanu samoregulaciju emocija zbog čega burno reagiraju. Do toga dolazi jer visoka inteligencija nije usklađena s razinom emocionalnog razvoja. Primjerice, darovito dijete ima osam godina, neverbalna inteligencija je razvijena na razini 14 godina (odlično je u matematici), emocionalni razvoj je na razini dobi (ne može biti viši) ili ispod kronološke dobi, grafomotorika je razvijena na razini šest godina pa neuredno piše i slabije crta.

Dodaje kako se učitelji čude kako učenik može biti darovit, a piše teško čitljivim rukopisom, plače ako dobije ocjenu vrlo dobar ili trga papire i ima ispade bijesa ako ne nacrtava crtež kakav je zamislilo. Često se misli da su daroviti briljantni učenici koji će se tijekom školovanja i u životu lako snaći, ali to nije tako.

- Darovitost je s jedne strane dar, a s druge može biti velik teret za dijete - tvrdi Ivasović. Kaže kako je tri posto populacije intelektualno darovito, a ta se brojka penje i do deset posto kad se ubroje sva područja darovitosti. Također, ovisno o kvocijentu inteligencije, moguće je odrediti stupanj darovitosti. Što se tiče njihovog školovanja, ključno je da imaju obrazovnu stimulaciju koja odgovara njihovim visokim sposobnostima i interesima.

Psihologinja objašnjava kako je važno da je učitelj fleksibilan, da učeniku pruža mentalne izazove, potiče kreativnost, kritičko mišljenje, istraživački rad i rad s mentorom, a u nekim slučajevima potrebno je i ubrzati školovanje. Osim obrazovnih potreba, važno je poznavati specifičnosti razvoja darovitih i biti educiran o pretjeranim pobudljivostima i intenzivnostima koje se kod njih često javljaju.

- Darovito dijete može biti duboko potreseno vijestima o tsunamiju u Aziji, izumiranjem pčela, imati zamišljene prijatelje i često odlaziti u svijet mašte, biti osjetljivo na usku odjeću, etikete, jake zvukove ili određene mirise, biti vrlo motorički aktivno - dodaje psihologinja. S druge strane, izostane li obrazovna podrška, nadareni se učenici dosađuju, pada im motivacija, a neki posljedično razvijaju i probleme u ponašanju. Postoje oni koji će skrivati darovitost, drugi će imati ispade bijesa, dok će izostanak podrške općenito utjecati na njihov akademski uspjeh te emocionalni i socijalni razvoj.

Kao čest problem nadarenih učenika ističe perfekcionizam koji ih tjera da budu bolji i smatra se pozitivnim ako nakon ostvarenog cilja osjećaju zadovoljstvo. U nekim slučajevima dolazi do maladaptivnog perfekcionizma koji izaziva negativne posljedice poput anksioznosti, školske fobije, opsesivno-kompulzivnog poremećaja ili depresivnosti. Na pitanje postoji li rješenje, sugovornica odgovara kako je jedini način da se situacija popravi pridržavanje propisa. Osim toga, bitno je da se učitelje zbog dodatnog truda i rada financijski stimulira kao što se to radi kod učenika s teškoćama. Zaključuje kako su smjernice za rad s darovitim djecom i učenicima u potpunosti primjenjive te da je njihova primjena profesionalna dužnost učitelja i nastavnika. Još jedan korak dalje bilo bi uvođenje novih kolegija na fakultetima kao i kontinuirano stručno usavršavanje za rad s darovitim djecom jer trenutni studijski programi nedovoljno educiraju na tu temu. □

